

การวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย

รศ.ดร. บุญชม ศรีสะอาด*

การวัดสถานภาพและพัฒนาการทางด้าน พุทธิพิสัย (Cognitive) และด้านทักษะพิสัย (psychomotor) ได้รับการพัฒนาก้าวหน้ามาก สามารถทำได้ชัดเจน เชื่อถือได้มาก ให้คะแนนได้อย่างมั่นใจ แต่การวัดด้านจิตพิสัย (Affective) ทั้งๆที่เป็นด้านที่สำคัญมาก เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของการเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์หลักสูตรมุ่งเน้นมาก กลับได้รับการพัฒนาในระดับที่น่าพอใจได้น้อยกว่าวัดได้ยากกว่าและให้คะแนนอย่างมั่นใจยากกว่า

สภาพของการวัดด้านจิตพิสัยส่วนใหญ่เป็นดังนี้

1. ยากต่อการให้นิยามที่ชัดเจน ผู้รู้หลายคนให้นิยามไม่ตรงกัน
2. ขาดทฤษฎีที่เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวัด ผลที่วัดออกมาจึงไม่มั่นใจเท่าที่ควร
3. คุณลักษณะบางอย่าง บางส่วน ผันแปรไปตามเวลา สถานที่ อารมณ์ จังหวะวัฒนธรรมชาติแท้จริงได้ยาก
4. พฤติกรรมอย่างเดียวกันของหลายคน อาจมาจากต้นเหตุของจิตใจที่แตกต่างกัน
5. คนที่มีคุณลักษณะทางจิตพิสัยเหมือนกัน อาจมีพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกัน และพฤติกรรมที่แตกต่างกันอาจมาจากคุณลักษณะทางจิตพิสัยเดียวกัน
6. ผู้ตอบบางคนตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะถ้าตอบตรงตามความเป็นจริงจะทำให้ตนเสียผลประโยชน์ได้คะแนนน้อย ภาพพจน์ในสายตาคนอื่นอยู่ในระดับต่ำ ไม่สอดคล้องกับความมุ่งหวังทางสังคม

ประเด็นที่จะกล่าวเกี่ยวกับการวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย มีดังนี้

ก. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย

คุณลักษณะด้านจิตพิสัยมีหลายชนิด ได้แก่ เจตคติ (ทศนคติ) , ค่านิยม, ความสนใจ, ความรู้สึก, ความซาบซึ้ง, ความเห็น, ความรับผิดชอบ, ความวิตกกังวล, การปรับตัว, แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์, มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง, ลักษณะการแสดงตัว-การเก็บตัว, ระดับจริยธรรม, สุขภาพจิต, การใช้เหตุผล

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

เชิงจริยธรรม,ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง,คุณธรรม,บุคลิกภาพ,พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นต้น
บางชนิดมีรายละเอียดเกี่ยวกับการวัด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ด้านเจตคติ และความสนใจ อาจมีรายละเอียดการวัดตามกรอบ ดังนี้

ที่มีต่อ	เจตคติ	ความสนใจ
อาชีพต่างๆ		
บุคคล		
สถานที่		
เหตุการณ์		
ฯลฯ		

ด้านคุณธรรม อาจมีรายละเอียดการวัดตามกรอบดังนี้

คุณธรรมด้าน	การอนุรักษ์	การถ่ายทอด
1.ซื่อสัตย์		
2.การมีสัมมาคารวะ		
3.ความเอื้อเฟื้อ		
4.ความกตัญญูกตเวที		
5.การยึดบาปบุญ		
6.อริยมรรคมีองค์แปด		
ฯลฯ		

ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (พฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง ดีงาม และเหมาะสม) อาจมีรายละเอียดการวัดตามกรอบ ดังนี้

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	ระดับจริยธรรม		
	ต่อตนเอง	ต่อผู้อื่น	ต่อส่วนรวม
1. ความซื่อสัตย์สุจริต			
2. ความซื่อสัตย์สุจริต			
3. หิริโอตตัปปะ			
4. เมตตา-กรุณา			
5. การเสียสละ			
ฯลฯ			

ตัวอย่าง ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นจริยธรรมที่เน้นความซื่อตรงต่อตนเอง หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผน กฎหมาย และต่อความถูกต้องอันตั้งงาม ประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้

- ระดับต่อตนเอง : ซื่อตรงต่อเวลา, ต่องานที่ทำ
 ระดับต่อผู้อื่น : ซื่อตรงต่อการนัดหมาย, ต่อการให้สัญญา
 ระดับต่อส่วนรวม : ซื่อตรงต่อข้อตกลง, ต่อระเบียบ และต่อหมู่คณะ

ข. วิธีวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยแยกเป็น

1. การวัดโดยอาศัยการสังเกต

1.1 การวัดโดยอาศัยการสังเกตตามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ผู้วัดทำการสังเกตว่า นักเรียนมีพฤติกรรมตามรายการต่างๆหรือไม่ ดังตัวอย่างในตาราง 1

ตาราง 1 แบบตรวจสอบรายการ การวัดพฤติกรรมนักเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ว่า
นักเรียนสามารถร่วมงานและเข้ากับเพื่อน ๆ

รายการที่วัด	พฤติกรรม	
	มี	ไม่มี
1. ความตั้งใจทำงาน		
2. ความรับผิดชอบในงานที่ตนทำ		
3. รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน		
4. ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน		
5. เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม		
6. ร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่น		

1.2 การวัดโดยอาศัยการสังเกตคุณภาพตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)
เป็นการวัดที่ละเอียดมากขึ้น ผู้ประเมินต้องพิจารณาถึงระดับคุณภาพของแต่ละรายการด้วย ดังตัว
อย่างในตาราง 2

ตาราง 2 แบบการวัดคุณภาพพฤติกรรมนักเรียน ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติงานที่กำหนดให้อย่างชยัน และมีความรับผิดชอบในการทำงาน

รายการที่วัด	ระดับคุณภาพ				
	ยังใช้ไม่ได้	ยังต้องปรับปรุง	พอใช้	ดี	ดีมาก
1. ความตั้งใจในการทำงาน					
2. ความอดสาท พากเพียรและอดทน					
3. การยอมรับฟังคำติชมในการปฏิบัติงาน					
4. การปรับปรุงแก้ไขเมื่อผิดพลาด					
5. มั่นใจในผลงานของตน					

2. การวัดโดยใช้ข้อสนเทศจากนักเรียน

2.1 นักเรียนวัดผลตนเอง อาจใช้เครื่องมือหลายประเภท เช่น แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มาตรฐานประมาณค่า (Rating scale) แบบสอบถามปลายเปิด (Semantic differential) เป็นต้น ดังตัวอย่างในตาราง 3

ตาราง 3. เครื่องมือวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในระดับมัธยมศึกษา

"ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความเป็นจริงของท่านว่ามีความต้องการ หรือได้กระทำกิจกรรมนั้นๆในระดับใด "

รายการที่วัด	ระดับความต้องการหรือการกระทำกิจกรรม				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. เวลาทำงานแต่ละชิ้น ข้าพเจ้ามุ่งทำให้ได้ดีไม่มีที่ติ 2. ข้าเจ้าอยากค้นคว้าหาความรู้ในวิชาสังคมศึกษาเพิ่มเติมจากที่ครูได้สอนไว้แล้ว ฯลฯ					

2.2 แบบให้สร้างจินตนาการ ให้นักเรียนดูภาพแล้วบรรยาย หรือเขียนแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ที่ยกมา (เช่น ถ้านักเรียนมีเงิน 20 ล้านบาท จะทำอะไรบ้าง)

2.3 แบบวัดโดยใช้สถานการณ์ นิยมใช้แบบเลือกตอบ ดังตัวอย่าง การวัดคุณธรรมด้านสังคหวัดดู 4 ของโสว มงคลอุดม (ยกมา 1 สถานการณ์ จากทั้งหมด 4 ด้าน ด้านละ 10 สถานการณ์ รวม 40 สถานการณ์)

สถานการณ์ที่ ๐ พี่อำหนูหิว

ขณะที่แดงเดินทางมาโรงเรียน ได้พบเด็กหญิงคนหนึ่ง หน้าตามอมแมม ซุบผอม เสื้อผ้าขาดรุ่งริ่ง เข้ามายกมือไหว้และขอเงินจากแดงเพื่อซื้ออาหารกิน แแดงมีเงินเฉพาะอาหารกลางวันเท่านั้น ถ้าให้เงินแก่เด็กหญิงคนนั้นไป แแดงจะต้องอดอาหารมื้อกลางวัน และกว่าจะกลับถึงบ้านในตอนเย็น จะต้องทนหิวหลายชั่วโมงแน่ๆ แต่ด้วยความสงสาร แแดงจึงเอาเงินของตัวเองให้แก่เด็กคนนั้นไป

1. นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของแดงหรือไม่

- ก. เห็นด้วย
- ข. ไม่เห็นด้วย
- ค. ยังตัดสินใจไม่ได้

2. ถ้านักเรียนเป็นแดงจะทำเช่นนั้นหรือไม่ ?

- ก. ทำ (ตอบข้อ 3 (1))
- ข. ไม่ทำ (ตอบข้อ 3 (2))
- ค. ไม่แน่ใจ (ผ่านไปตอบสถานการณ์ที่ ๐๐)

2. (1) ถ้าทำเพราะเหตุใด ?

- ก. ต้องการให้เด็กหญิงคนนั้นเห็นว่าเราเป็นคนดี
- ข. เพื่อความสุขใจจากการได้ทำงาน
- ค. เป็นหน้าที่ที่คนอยู่ในฐานะดีกว่า ควรช่วยคนที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก

3. (2) ถ้าไม่ทำเพราะเหตุใด

- ก. ถ้าให้แล้วตนเองจะต้องทนทุกข์เพราะหิวอาหาร
- ข. เดียวนี้ใคร ๆ ไม่นิยมการให้ทานกันแล้ว
- ค. ถ้าให้ทานมาก ๆ อีกหน่อยขอทานจะเต็มบ้านเต็มเมือง

การให้คะแนนให้ตามข้อคำถามดังนี้ คือคำถามข้อ 1 และข้อ 2 ให้คะแนนเป็น 1,-1,0 ตามลำดับ
คำถามข้อ. 3 (1) ให้คะแนนเป็น 0,1 และ 2 ตามลำดับและให้ 0,-1 และ -2 สำหรับข้อ 3 (2)

ตัวอย่างการวัดคุณธรรมอริยมรรคมีองค์แปดด้านสัมมาวาจา ซึ่งมีนิยามดังนี้

คุณธรรมอริยมรรคมีองค์แปด หมายถึง ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางประกอบด้วยองค์ 8 ประการ คือความเห็นถูกต้อง,ความคิดถูกต้อง,การพูดถูกต้อง,การทำงานถูกต้อง,การดำรงชีพถูกต้อง,ความ پاکเพียรถูกต้อง,ความระลึกถูกต้อง และความตั้งใจมั่นถูกต้อง

การพูดถูกต้อง (สัมมาวาจา) หมายถึง คำที่ใช้พูดก็ถูกต้อง,วิธีพูดก็ถูกต้อง สำนวนคำพูดก็ถูกต้อง เป็นการพูดที่ไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แก่กลับให้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ตัวอย่างพฤติกรรม

1. ไม่พูดเท็จ
2. ไม่พูดส่อเสียด
3. ไม่พูดหยาบค้าย
4. ไม่พูดเพ้อเจ้อ
5. พูดคำสุภาพ

ตัวอย่างการวัด

วิภาเป็นคนชอบนินทาคนอื่นอยู่เรื่อย วันหนึ่งวิภาบังเอิญเอาเรื่องของจิตรามาเล่าในทางเสียหายแต่ลืมไปว่ามีดรุณี ซึ่งเป็นเพื่อนรักของจิตรา นั่งอยู่ด้วย ถ้าท่านเป็นดรุณี ท่านจะทำอย่างไร ?

- ก. บอกจิตราให้รู้เรื่องที่ถูกนินทา
- ข. ไม่บอกจิตราในเรื่องที่ตนได้ยินได้ฟังมา
- ค. บอกจิตราให้เลิกคบวิภา เพราะเขาชอบนินทาในทางเสียหายบ่อย ๆ

2.4 แบบให้เลือกกิจกรรม พฤติกรรม หรือสถานการณ์อย่างเดี่ยว จากที่ยกมาให้ตัดสินใจ 2 อย่าง เป็นคู่ ๆ (Pair Comparision) แต่ละอย่างแสดงถึงพฤติกรรมแต่ละด้าน ตัวอย่างเช่น

1. ก. ข้าพเจ้ามาโรงเรียนทุกวันโดยไม่ขาดเรียน เว้นแต่กรณีจำเป็น
- ข. ข้าพเจ้าส่งการบ้านตามเวลาที่ครูกำหนดให้ส่ง
2. ก. ข้าพเจ้าจัดโต๊ะเรียนให้ตรงแถวกับผู้อื่นเสมอ
- ข. ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนที่ขโมยของเพื่อนนั้น คนอื่นไม่เห็นแต่เทวดาเห็น

หมายเหตุ ข้อ 1 ถ้าตอบ ก. แสดงว่ามีพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียรมากกว่าความมีวินัย
ถ้าตอบ ข. ก็กลับกัน

ข้อ 2 ถ้าตอบ ก. แสดงว่ามีพฤติกรรมด้านความมีวินัยมากกว่าความซื่อสัตย์สุจริต
ถ้าตอบ ข. ก็กลับกัน

2.5 โดยการสัมภาษณ์นักเรียนผู้ประเมินผลทำการสัมภาษณ์นักเรียนแล้วให้คะแนนหรือบันทึกข้อสังเกตจากคำตอบของนักเรียน

3 วัดโดยอาศัยข้อสนเทศหรือผลการวัดจากบุคคลอื่น

1. การทำสังคัมมิตติ

3.2 สัมภาษณ์คนที่รู้จักนักเรียนที่เราจะประเมิน

3.3 ให้บุคคลอื่นตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมนักเรียนที่เราจะวัด

ค. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

